

Шаламай О.А.

кандидат економічних наук, старший викладач
кафедри міжнародних економічних відносин, бізнесу та менеджменту,
Українсько-американський університет Конкордія
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1100-4643>

Shalamai Olga

Ukrainian American Concordia University

ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В ЗЕЛЕНОМУ РОЗВИТКУ КОРОЛІВСТВА ЙОРДАНІЯ

В останні десятиліття зелений розвиток, як один з компонентів сталого розвитку, став важливою ціллю, що міститься в програмах реформ Королівства Йорданія. Наразі стан екології Йорданії не виглядає позитивно, оскільки зазнає небезпечного природного та антропогенного впливу, що спричиняє кліматичні зміни, дефіцит води, спустелювання та зменшення біорізноманіття. У цій статті нами здійснена оцінка факторів економічного зростання та глобалізації в зеленому розвитку Королівства Йорданія. Це реалізовувалось шляхом дослідження кількості і якості природних ресурсів та людських ресурсів, доступних для економічної діяльності в межах Йорданії. Серед факторів глобалізації, в контексті Йорданії, нами були розглянуті такі, як: руйнування патріархальних зв'язків, розвиток громадянського суспільства та побудова правової держави. Практичним результатом цієї статті є алгоритм, запропонований нами з метою пришвидшення зеленого розвитку держав що розвиваються.

Ключові слова: антропогенний вплив, держава що розвивається, капітал, компоненти сталого розвитку, Королівство Йорданія, природні ресурси.

Постановка проблеми. Зелений розвиток лежить в основі досягнення сталого переходу через безперервний економічний розвиток, що дозволяє одночасно усувати загрози екологічній стійкості та соціальному добробуту. Тим не менш, відокремити економічне зростання від процесів виснаження природних ресурсів і деградації навколишнього середовища при досягненні довгострокового сталого розвитку залишається складним. Сама по собі політика зеленого зростання, яка інтерналізує негативні наслідки сталого розвитку, покращує соціально-економічну динаміку держави, якість навколишнього середовища та природних активів [1].

Також зелене зростання забезпечує доступу незахищених груп населення до здорового та безпечного довкілля, одночасно збільшуючи рівень їх безпеки шляхом запобігання або вирішення конфліктів через землю, їжу, воду та інші природні ресурси [2]. А фактори глобалізації та економічного зростання дозволяють зменшити ренту від природних ресурсів, тоді як розвиток фінансового сектору та зростання населення держави збільшують її [3].

Таким чином зелений розвиток, як частина концепції сталого розвитку, є важливим завданням, що стоїть перед урядом кожної держави без винятку, включаючи й уряд Королівства Йорданія. Це дослідження

було проведено нами з метою здійснення компетентної оцінки факторів економічного зростання і глобалізації в зеленому розвитку Королівства Йорданія та створення алгоритму його пришвидшення в державах що розвиваються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення впливу факторів економічного зростання та глобалізації в зеленому розвитку держави було предметом розгляду багатьох дослідників. Із вітчизняних науковців це питання розглянули Л. Горбач, О. Рубан, Я. Гуменюк, Л. Жарова, І. Новаковська, В. Іванченко, Н. Іщенко, І. Кицюк, Н. Наumenко, В. Присяжнюк, І. Зварич та Ю. Ставська. У статті Л. Горбач, О. Рубан та Я. Гуменюка розглянуто зелений розвиток в умовах реалізації Глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року. Було встановлено, що зелений розвиток досягається шляхом екологічного використання природних ресурсів та енергії [4]. Л. Жарова дослідила процес трансформування економіки в умовах глобалізації. Нею було виявлено, що соціально відповідальна модель бізнесу є одним з важливих факторів зеленого розвитку [5].

І. Новаковська, В. Іванченко та Н. Іщенко визначили зелений розвиток, як стратегію для досягнення сталого розвитку, що передбачає стимулювання економічного зростання шляхом інвестицій в екологічно

чисті технології [6]. І. Кицюк, Н. Науменко та В. Присяжнюк стверджують, що зелений розвиток України є важливою складовою не лише європейської інтеграції, а й її післявоєнного відновлення [7]. І. Зварич визначив одним з важливих факторів економічного зростання Йорданії торгівлю відходами та пов'язав цей процес з її зеленим розвитком, ціллю якого є збереження екологічної стійкості [8]. Ю. Ставська розглянула один з напрямів зеленого розвитку – сільський туризм. Результатом її праці є визначення сільського туризму, як важливого фактору економічного зростання [9].

Із закордонних дослідників питання впливу факторів економічного зростання та глобалізації в зеленому розвитку держави було розглянуто A. Raihan, J. Engelmann, M. Al-Saidi, J. Hamhaber, M. Zafar, S. Kousar, S. Sabir, E. Al Fahmawee та O. Jawabreh. У статті A. Raihan виявлено зв'язок між екологічною стійкістю, як однією зі складових сталого розвитку й наслідками економічного зростання [10]. В спільній роботі J. Engelmann, M. Al-Saidi та J. Hamhaber пояснюється походження та основні концепції зеленого розвитку, а також оцінюється його потенціал у водному секторі Йорданії [11].

M. Zafar, S. Kousar та S. Sabir визначили, що прямі іноземні інвестиції і відкритість торгівлі мають позитивний зв'язок з зменшенням викидів вуглецю у повітря та зеленим розвитком у короткостроковій перспективі [12]. В праці E. Al Fahmawee та O. Jawabreh було розглянуто вплив зеленого туризму, як фактора економічного зростання на зелений розвиток Йорданії. Виявлено, що зелений туризм не тільки наповнює бюджет місцевих громад, але й стимулює екологічно відповідальну поведінку [13].

Після огляду всіх актуальних матеріалів, знайдених нами у відкритому доступі, можна дійти до висновку, який свідчить, що тема впливу факторів економічного зростання та глобалізації в зеленому розвитку держав є актуальною, особливо зараз. Головним недоліком всіх розглянутих праць є відсутність згадки найважливіших особливостей зростання економіки Йорданії, хоч ця держава має свій, специфічний шлях зеленого розвитку.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає у наданні оцінки факторів економічного зростання та глобалізації в зеленому розвитку Королівства Йорданія. Для досягнення обраної мети статті нами було виконано ряд таких завдань: описано стан екологічної стійкості Йорданії, як основи її зеленого розвитку; проведено огляд обраних факторів економічного зростання та глобалізації Йорданії; запропоновано алгоритм, який дозволить пришвидшити зелений розвиток держав що розвиваються.

Виклад основного матеріалу. Спершу необхідно розглянути значення зеленого розвитку та його цілі. Зелений розвиток – це концепція розвитку, яка враховує його соціальні та екологічні наслідки. Він визначається трьома основними характеристиками: сприйнятливість до навколишнього середовища, ефективність використання ресурсів, чутливість до суспільства та культури.

Його головною метою є збереження внутрішньої цінності природи та мінімізація шкоди екосистемі. Також цілями зеленого розвитку є проектування, будівництво, експлуатація та підтримка будівель й інфраструктури в екологічно відповідальний спосіб з використанням екологічно чистих матеріалів, енергоефективних технологій і відновлюваних ресурсів [14].

Найболючішою проблемою екології Йорданії є посушливість клімату, що робить майже неможливим ведення традиційного сільського господарства. В свою чергу це, поряд з антропогенними чинниками, спричиняє втрату первинних орних земель, що викликає загрозу продовольчій безпеці. Для збереження екологічної стійкості уряд Йорданії започаткував міжнародний проект з опріснення води. Його метою стало перекачування води з Червоного моря в Мертве море. Нещодавно Ізраїль, Йорданія та Палестинська адміністрація підписали водну угоду, яка дозволяє будівництво трубопроводу, який транспортуватиме соляну воду з опріснювальної установки в Червоному морі в Мертве море, щоб поповнити її. В результаті реалізації цього проекту майже все населення Йорданії отримає доступ до водних ресурсів [15].

Важливість реалізації цього проекту пояснюється тим, що посухи та мінливість кліматичних умов стали причиною постійного дефіциту води для мешканців всіх регіонів Йорданії [16]. Вартість проекту з опріснення води, як очікується, становитиме 250-400 мільйонів доларів США. А реалізація дозволить передати 200 мільйонів кубічних метрів води з йорданського міста Акаба через затоку від ізраїльського курортного міста Ейлат біля Червоного моря. Половина всього цього обсягу водних ресурсів буде опріснюватися на новому заводі, який, за прогнозами, вироблятиме від 80 до 100 мільйонів кубічних метрів води щорічно в Акабі, на північному краю Червоного моря, а решта буде подаватися по трубах у Мертве море, щоб допомогти поповнити його води [17]. Таким чином уряд Йорданії зумів залучити міжнародну спільноту до збереження екологічної стійкості держави, що стало наслідком глобалізації та потенційних прибутків від продажу води, як елементу економічного зростання.

Нашим наступним кроком став аналіз конкретних факторів глобалізації та економічного зростання Йорданії. Серед факторів глобалізації нами були розглянуті такі, як: руйнування патріархальних зв'язків (зміна ролі жінок в суспільстві); розвиток громадянського суспільства; побудова правової держави.

Йорданське суспільство досі залишається традиційним, що означає конкретний поділ за ролями між чоловіками та жінками. В Йорданії голоси жінок часто залишаються непочутими, а їхні потреби в боротьбі зі зміною клімату незадоволеними, що характерно особливо для сільських громад, які страждають від посухи та опустелювання. Жінки в сільській місцевості Йорданії поставлені в положення, де вони непропорційно страждають від зміни клімату. Вони стикаються з нерівним доступом до ресурсів, перешкодами для прийняття рішень і обмеженою мобільністю. Культурні

норми вимагають, щоб на жінок покладалася відповідальність за забезпечення водою, їжею та паливом для приготування їжі та опалення, що піддає їх великим випробуванням. Крім того, майже 9,1% домогосподарств, очолюваних жінками, вразливі до нестачі їжі в Йорданії, порівняно з 5,7% сімей, очолюваних чоловіками [18].

Наприклад, нерівність жінок в економічній діяльності королівства виявляється в їх низьких можливостях у сфері інвестицій [19]. А рівень участі жінок у робочій силі в Йорданії становить менше 14%, що є одним із найнижчих у світі. Вирішення цієї проблеми уряд Йорданії розглядав під час формування «Стратегії розвитку економіки до 2033 року» та «Національної стратегії для жінок на 2020–2025 роки». Саме там описано реформи, які спрямовані на зростання рівня участі жінок в економічній діяльності до 28% за десять років. Експерти Світового банку стверджують, що зосередженість на розкритті економічного потенціалу жінок є критично важливою для подальшого розвитку Королівства Йорданія [20].

Основною формою розвитку громадянського суспільства Йорданії є створення громадських організацій (ГО). Найбільшою проблемою для їх ефективної діяльності стала епідемія COVID-19. Більшість ГО не отримали від уряду дозволу на відновлення діяльності під час карантину, включаючи навіть ті, які зазвичай надають медичні послуги та керують клініками первинної медико-санітарної допомоги. Таким чином, більшість з них були змушені спробувати перейти на надання дистанційних послуг.

Громадські організації в Йорданії були обмежені законами та наказами, які обмежували проведення зібрань до двадцяти осіб одночасно. Представники ГО повідомляли, що виконання наказів уряду виявило подвійні стандарти, оскільки ті самі правила, які були нав'язані ГО, не поширювалися на підприємства приватного сектору. Під час карантину 70% ГО були змушені перенести свої послуги та надавати їх дистанційно, а 77% – придумувати нові види діяльності [21]. Враховуючи обмежений характер роботи громадянського суспільства в Йорданії, частково через відсутність відповідного законодавства для роботи ГО і, отже, існування численних й довільних обмежувальних процедур і практик, основні потреби для його розвитку та побудови правової держави такі:

1. Необхідність внесення змін до системи законів, що регулюють демократію та роботу, відповідно до конституції Йорданії та міжнародних стандартів прав людини, а також закону про громадські об'єднання, закону про партії та закону про публічні збори.

2. Необхідність запровадження Закону про свободу інформації.

3. Необхідність покращення сприятливого середовища для громадянського суспільства, усунення обмежень, накладених на нього, та припинення втручання в адміністрування та внутрішні справи ГО у поєднанні з важливістю підготовки та кваліфікації державного адміністративного персоналу, відповідального за правоохоронні, положення та інструкції.

4. Необхідність посилення координації між організаціями громадянського суспільства та створення коаліції.

Після аналізу всіх вищенаведених факторів глобалізації нами було узагальнено дані про їх теперішній стан та перспективи розвитку, що записано в табл. 1.

Аналізуючи табл. 1 можна зрозуміти, що розглянуті фактори глобалізації мають доволі низький вплив на зелений розвиток Йорданії зараз, хоч вони і є надзвичайно перспективними. Головною причиною цього нами вважається неоптимальність йорданського законодавства та низька ефективність державного апарату Королівства Йорданія. Все це є звичною ситуацією для держав що розвивається.

Далі нами було вирішено дослідити фактори економічного зростання Йорданії, серед яких основними є кількість і якість природних та людських ресурсів. Найважливішими природними ресурсами для економіки Йорданії є худоба, горючі сланці, мінерали та уран. Йорданські фермери тримають значну кількість худоби, яка є важливим природним ресурсом країни. Протягом 1980-х років у Йорданії було приблизно 35 000 голів великої рогатої худоби та понад 1,5 млн кіз і овець. Основною проблемою, яка обмежує розвиток тваринницької галузі Йорданії є високі ціни на імпортні корми.

Треба зауважити, що горючі сланці можна знайти на більш ніж 70% території Йорданії, а в країні, станом на 1970 рік було понад 30 млрд тонн горючих сланців. Найважливіші запаси горючих сланців Йорданії знаходяться в західному регіоні країни, і вони розташовані поблизу поверхні, де була розвинена інфраструктура.

Таблиця 1

Стан факторів глобалізації та їх перспективи в Йорданії

№	Назва фактору глобалізації	Поточний стан	Перспективи розвитку
1	Руйнування патріархальних зв'язків	Суспільство досі залишається традиційним, а жінки – бідними й залежними від чоловіків	Уряд планує збільшити частку економічно активних жінок та збільшити їх купівельну спроможність
2	Розвиток громадянського суспільства	Діяльність ГО не регулюється законом та обмежується на локальному рівні	Припинення втручання в адміністрування та внутрішні справи ГО дозволить їм розширюватися і об'єднуватися в коаліції
3	Побудова правової держави	Права людей порушуються, а свобода інформації не гарантується урядом	Планується прийняття ряду законів про громадські об'єднання, партії та публічні збори

Джерело: розроблено автором самостійно

Уряд Йорданії підписав кілька угод з іноземними корпораціями, щоб дозволити їм видобувати нафту та перетворювати її на паливо.

У Йорданії серед корисних копалин життєво важливими для економіки країни є фосфати та калій. За даними уряду Йорданії, у 2003 році країна видобула приблизно 2 млн тонн калію, який переважно експортувався в інші країни. Того року експорт калію приніс країні понад 192 млн. доларів. У 2004 році виробництво калію в Йорданії трохи скоротилося, оскільки країна виробила лише 1,9 млн тонн калію. А у 2005 р. виробництво фосфатів в країні скоротилося до 6,4 млн тонн. До 2015 року в Йорданії було приблизно 47 700 тонн урану, які мають вирішальне значення для економічного розвитку країни, оскільки уряд планує використовувати їх для виробництва ядерної енергії [22].

Таким чином, хоч Йорданія і має запас природних ресурсів, але він є мінімальним, що підвищує значення людських ресурсів. Для Йорданії, як держави що розвивається характерний низький рівень управління людським капіталом. Це призводить до високої плинності кадрів, сповільнюючи розвиток економіки. Основою управління людським капіталом, задіяним в економічній діяльності Йорданії є «васта» – персональна система обміну, сформована під впливом домінування плеємінних суспільних структур, щоб найняти, просувати по службі, винагороджувати чи утримувати працівника [23]. На основі отриманих даних нами було запропоновано алгоритм, що дозволить пришвидшити зелений розвиток держав які розвиваються (рис. 1).

Використання цього алгоритму дозволить пришвидшити зелений розвиток держав які розвиваються, оскільки алгоритм демонструє чітку послідовність всіх кроків, що сприяє зниженню рівня хаотичності в процесі прийняття рішень.

Висновки. Отже, процеси глобалізації та економічного зростання Королівства Йорданія мають безліч проблем, що заважає ефективно використовувати їх переваги для забезпечення зеленого розвитку. Під час аналізу обраних факторів нами було виявлено їх низький вплив на зелений розвиток Йорданії саме зараз та перспективність цих факторів в майбутньому.

Результати дослідження дозволили зрозуміти неоптимальність йорданського законодавства та низьку

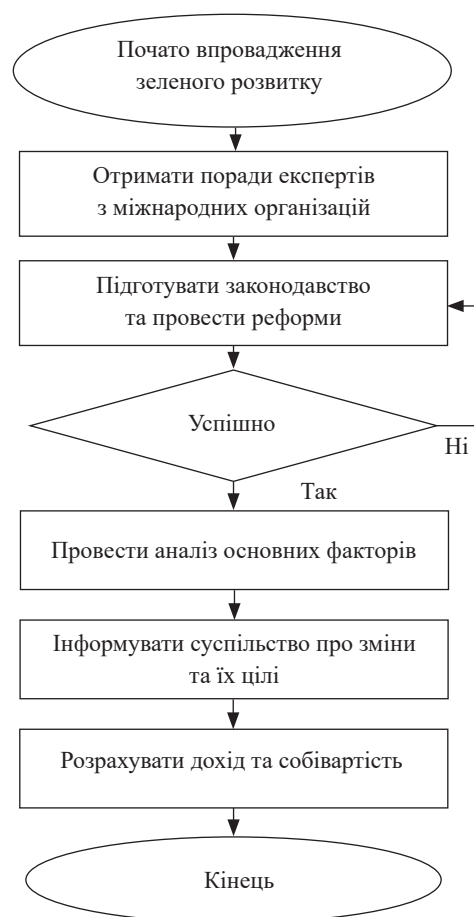

Рис. 1. Алгоритм активізації зеленого розвитку

Джерело: розроблено автором самостійно

ефективність державного апарату Королівства Йорданія в контексті зеленого розвитку. Основними загрозами для екології Йорданії було визначено спустелювання та посушливість клімату, а антропогенні чинники – тільки супутніми. На основі отриманих результатів нами було розроблено алгоритм, створений з метою пришвидшення зеленого розвитку держав що розвиваються. Перспективами подальших досліджень є аналіз та наступне порівняння факторів економічного зростання і глобалізації інших держав регіону, з метою виявлення особливостей зеленого розвитку не тільки Королівства Йорданія, але і його сусідів.

Список літератури:

1. Sarkodie S. A., Owusu P. A., Taden J. Green growth assessment across 203 economies: Trends and insights. *Sustainable Horizons*. 2024. Vol. 10. P. 1–16. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.horiz.2023.100083>
2. Zhang L., Xu M., Chen H., Li Y., Chen S. Globalization, green economy and environmental challenges: state of the art review for practical implications. *Frontiers in Environmental Science*. 2022. Vol. 10. P. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.3389/fenvs.2022.870271>
3. Xuan D., Jiang X., Fang Y. Can globalization and the green economy hedge natural resources? Functions of population growth and financial development in BRICS countries. *Resources Policy*. 2023. Vol. 82. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2023.103414>
4. Горбач Л., Рубан О., Гуменюк Я. Зелена економіка та стале виробництво в умовах глобалізації. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-8>
5. Жарова Л. В. Сталій розвиток у концепціях smart (розумних) міських ініціатив. *Економіка та право*. 2019. Вип. 3. № 54. С. 107–114. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2019.03.107>

6. Новаковська І., Іванченко В., Іщенко Н. Інтегровані стратегії сталого розвитку: економічне зростання та відновлення природних ресурсів. *Наукові перспективи*. 2024. Вип. 5. № 47. С. 899–910. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5\(47\)-899-910](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5(47)-899-910)
7. Кицюк І. В., Науменко Н. С., Присяжнюк В. В. Європейський «Зелений курс»: можливості та наслідки для українського бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. С. 1–7. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-87>
8. Зварич І. Міжнародна торгівля відходами в секторально-просторовому вимірі. *Вісник економіки*. 2020. № 3. С. 123–143. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.03.123>
9. Ставська Ю. В. Сільський зелений туризм як напрям розвитку сільських територій. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 1. С. 83–95.
10. Raihan A. Dynamic impacts of economic growth, renewable energy, natural resources, and globalization toward environmental sustainability in Jordan. *International Conference on Climate Change and Natural Resources Management for Sustainable Development*, 13-15th March, 2024. Aizawl: Mizoram University, 2024. P. 1–13.
11. Engelmann J., Al-Saidi M., Hamhaber J. Concretizing green growth and sustainable business models in the water sector of Jordan. *Resources*. 2019. Vol. 8. №. 2. P. 1–20. DOI: <https://doi.org/10.3390/resources8020092>
12. Zafar M., Kousar S., Sabir S.A. Impact of globalization on green growth: A case of OECD countries. *Journal of Indian Studies*. 2019. Vol. 5. №. 2. P. 231–244.
13. Al Fahmawee E. A. D., Jawabreh O. Sustainability of green tourism by international tourists and its impact on green environmental achievement: Petra heritage, Jordan. *Geo Journal of Tourism and Geosites*. 2023. Vol. 46. №. 1. P. 27–36. DOI: <https://doi.org/10.30892/gtg.46103-997>
14. Жарова Л. В. Сучасні теорії менеджменту і сталий розвиток: точки перетину. *Економіка та право*. 2018. Вип. 2. № 50. С. 132–139. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2018.02.132>
15. Saleh A. Sustainable development in Jordan: Perspectives. *EcoMENA* : website. URL: <https://www.ecomena.org/sustainable-development-jordan/> (дата звернення: 04.01.2025).
16. Al-Addous M., Bdour M., Alnaief M., Rabaiah S., Schweimanns N. Water resources in Jordan: A review of current challenges and future opportunities. *Water*. 2023. Vol. 15. № 21. DOI: <https://doi.org/10.3390/w15213729>
17. Dakkak A. Know about red-dead sea water conveyance project. *EcoMENA* : website. URL: <https://www.ecomena.org/red-dead-sea-project/> (дата звернення: 12.01.2025).
18. The disproportionate effects of climate change on women in Jordan. *Jordan Climate Action* : website. URL: <http://jordanclimatechange.com/en-us/news/the-disproportionate-effects-of-climate-change-on-women-in-jordan/> (дата звернення: 12.01.2025).
19. Alawamleh M., Francis Y. H., Alawamleh K. J. Entrepreneurship challenges: The case of Jordanian start-ups. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*. 2023. Vol. 12. № 1. P. 1–14. DOI: <https://doi.org/10.1186/s13731-023-00286-z>
20. Increasing women's economic participation is key to Jordan's long-term growth and development. *World Bank Group* : website. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/12/19/increasing-women-s-economic-participation-is-key-to-jordan-s-long-term-growth-and-development> (дата звернення: 12.01.2025).
21. Strengthening localization in Jordan. *Arab Renaissance for Democracy and Development*: website. URL: <https://aradd-jo.org/Publications/strengthening-localization-in-jordan-localization-reinforce-and-support-do-not> (дата звернення: 12.01.2025).
22. Sawe B. E. What are the major natural resources of Jordan? *WorldAtlas* : website. URL: <https://www.worldatlas.com/articles/what-are-the-major-natural-resources-of-jordan.html> (дата звернення: 12.01.2025).
23. Mohammad T., Darwish T. K. Human resource management in Jordan: Challenges and future prospects. *HRM in the Global South: A critical perspective* / ed. T.A. Adisa, C. Mordi. Cham, 2022. P. 155–187.

References:

1. Sarkodie, S. A., Owusu, P. A., & Taden, J. (2024). Green growth assessment across 203 economies: Trends and insights. *Sustainable Horizons*, 10, 1–16. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.horiz.2023.100083>
2. Zhang, L., Xu, M., Chen, H., Li, Y., & Chen, S. (2022). Globalization, green economy and environmental challenges: State of the art review for practical implications. *Frontiers in Environmental Science*, 10, 1–9. DOI: <https://doi.org/10.3389/fenvs.2022.870271>
3. Xuan, D., Jiang, X., & Fang, Y. (2023). Can globalization and the green economy hedge natural resources? Functions of population growth and financial development in BRICS countries. *Resources Policy*, 82. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2023.103414>
4. Horbach, L., Ruban, O., & Humenyuk, Y. (2024). Zelena ekonomika ta stale vyrobnytstvo v umovakh hlobalizatsiyi [Green economy and sustainable production in the conditions of globalization]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (59). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-8> [in Ukrainian].
5. Zharova, L. V. (2018). Suchasni teorii menedzhmentu i stalyy rozvytok: tochyky peretynu [Interception of contemporary theories of management and sustainable development concept]. *Ekonomika ta pravo*, 2(50), 132–139. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2018.02.132> [in Ukrainian].
6. Novakovska, I., Ivanchenko, V., & Ishchenko, N. (2024). Intehrovani stratehiyi staloho rozvytku: ekonomichne zrostannya ta vidnovlennya pryrodnykh resursiv [Integrated sustainable development strategies: economic growth and natural resource restoration]. *Naukovi perspektyvy*, 5(47), 899–910. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5\(47\)-899-910](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5(47)-899-910) [in Ukrainian].
7. Kytsyuk, I. V., Naumenko, N. S., & Prisyazhnyuk, V. V. (2023). Yevropeyskyy «Zelenyy kurs»: mozhlyvosti ta naslidky dlya ukrayinskoho biznesu [The European «Green Deal»: Opportunities and consequences for Ukrainian business]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (56), 1–7. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-87> [in Ukrainian]

8. Zvarych, I. (2020). Mizhnarodna torhivlya vidkhodamy v sektoralno-prostorovomu vymiri [International waste trade in a sectoral-spatial dimension]. *Visnyk Ekonomiky*, (3), 123–143. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.03.123> [in Ukrainian]
9. Stavska, Y. V. (2019). Silskyi zeleny turyzm yak napryam rozvytku silskykh terytoriy [Rural green tourism as a direction of development of rural areas]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: Aktualni pytannya nauky i praktyky*, (1), 83–95. [in Ukrainian].
10. Raihan, A. (2024). Dynamic impacts of economic growth, renewable energy, natural resources, and globalization toward environmental sustainability in Jordan. *International Conference on Climate Change and Natural Resources Management for Sustainable Development* (pp. 1–13). Aizawl: Mizoram University.
11. Engelmam, J., Al-Saidi, M., & Hamhaber, J. (2019). Concretizing green growth and sustainable business models in the water sector of Jordan. *Resources*, 8(2), 1–20. DOI: <https://doi.org/10.3390/resources8020092>
12. Zafar, M., Kousar, S., & Sabir, S. A. (2019). Impact of globalization on green growth: a case of OECD countries. *Journal of Indian Studies*, 5(2), 231–244.
13. Al Fahmawee, E. A. D. & Jawabreh, O. (2023). Sustainability of green tourism by international tourists and its impact on green environmental achievement: Petra heritage, Jordan. *Geo Journal of Tourism and Geosites*, 46(1), 27–36. DOI: <https://doi.org/10.30892/gtg.46103-997>
14. Zharova, L.V. (2019). Sustainable development in framework of smart city initiatives. *Ekonomika ta pravo*, 3(54), 107–114. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2019.03.107> [in Ukrainian].
15. Saleh, A. (2023). Sustainable development in Jordan: Perspectives. Available at: <https://www.ecomena.org/sustainable-development-jordan/>
16. Al-Addous, M., Bdour, M., Alnaief, M., Rabaiah, S., & Schweimanns, N. (2023). Water resources in Jordan: A review of current challenges and future opportunities. *Water*, 15(21). DOI: <https://doi.org/10.3390/w15213729>
17. Dakkak, A. (2023). Know about red-dead sea water conveyance project. Available at: <https://www.ecomena.org/red-dead-sea-project/>
18. Jordan Climate Action. (2020). The disproportionate effects of climate change on women in Jordan. Available at: <http://jordancclimatechange.com/en-us/news/the-disproportionate-effects-of-climate-change-on-women-in-jordan/>
19. Alawamleh, M., Francis, Y. H., & Alawamleh, K. J. (2023). Entrepreneurship challenges: The case of Jordanian start-ups. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 12(1), 1–14. DOI: <https://doi.org/10.1186/s13731-023-00286-z>
20. World Bank Group. (2023). Increasing women's economic participation is key to Jordan's long-term growth and development. Available at: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/12/19/increasing-women-s-economic-participation-is-key-to-jordan-s-long-term-growth-and-development>
21. Arab Renaissance for Democracy and Development. (2020). Strengthening localization in Jordan. Available at: <https://aradd-jo.org/Publications/strengthening-localization-in-jordan-localization-reinforce-and-support-do-not>
22. Sawe, B. E. (2019). What are the major natural resources of Jordan? Available at: <https://www.worldatlas.com/articles/what-are-the-major-natural-resources-of-jordan.html>
23. Mohammad, T. & Darwish, T.K. (2022). Human resource management in Jordan: Challenges and future prospects. In T.A. Adisa & C. Mordi (Eds.). *HRM in the Global South* (pp. 155–187). Cham: Palgrave Macmillan. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-98309-3_7

FACTORS OF ECONOMIC GROWTH AND GLOBALIZATION IN THE GREEN DEVELOPMENT OF THE KINGDOM OF JORDAN

Globalization and economic growth can be considered not only as threats to environmental sustainability, but also as factors that ensure the green development of states whose governments are able to use these tools. The article highlights the relevance of green development as a core component of sustainable development, focusing on the Kingdom of Jordan. The current state of the ecology of Jordan is not positive at all, as it is experiencing dangerous natural and anthropogenic impacts. This, in turn, causes climate change, water scarcity, desertification and a decrease in biodiversity. In this article, we have assessed the factors of economic growth and globalization in the green development of the Kingdom of Jordan. This was implemented by studying the quantity and quality of natural resources and human resources available for economic activity within Jordan. Among the factors of globalization, in the context of Jordan, we considered such as: the destruction of patriarchal ties (changing the role of women in society), the development of civil society and the construction of a legal state. This research emphasizes the critical need for sustainable strategies to balance economic growth and environmental preservation, situating Jordan as a pivotal case study for developing economies. The theoretical result of the current study was the identification of a large number of problems in the processes of globalization and economic growth of the Kingdom of Jordan, which prevents the effective use of their advantages to ensure green development. This result confirmed the need for regular participation of developing countries in the programs of international organizations, which allows their governments to receive high-quality development plans and numerous expert advice on various issues. The practical result of this article is the algorithm we proposed to accelerate the green development of developing countries. It can be used by both representatives of state bodies and independent advisors or experts.

Key words: anthropogenic impact, capital, components of sustainable development, developing state, Kingdom of Jordan, natural resources.